

Politisk kronik

1. halvår 1998

Lars Bille, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet

Den 2. juni 1995 havde et enigt Folketing besluttet, at justitsministeren i samråd med det færøske landsstyre skulle nedsætte en kommission til undersøgelse af omstændighederne i forbindelse med Den danske Banks salg af sin aktiepost i bankens datterselskab Færøya Banki, et salg som indebar, at det færøske samfund kom til at stå med ansvaret for det omfattende tab, som siden ramte banken. Den 16. januar 1998 afleverede advokat Jørgen Grønborg resultatet af kommissionens arbejde til Justitsministeriet. Forløbet i Færøbanksagen var nu dokumenteret med en 2.500 siders lang rapport.

Det politisk interessante ved rapporten var, om den indeholdt oplysninger, som ville være belastende for regeringen og – hvis det var tilfældet – om de var af en sådan karakter, at der kunne være tale om, at regeringen havde misinformeret Folketinget. Var det tilfældet ville regeringens liv være i fare. Den borgerlige opposition ventede derfor spændt på, om der ville blive mulighed for at sige et 'tak for sidst' for Tamilsagen. Måden, hvorpå regeringsskiftet i januar 1993 var sket, var bestemt ikke glemt. Det stod dog klart ud fra de første reaktioner fra partierne umiddelbart efter offentliggørelsen, at rapporten formodentlig ikke ville koste regeringen livet. Både Socialistisk Folkeparti og Enhedslisten fandt, at der ikke var grundlag for en regeringsstorm. Nok var der noget at kritisere regeringen for i dens håndtering af sagen, men de hæftede sig primært ved den alvorlige kritik,

der blev rejst af Den danske Banks rolle i forløbet, og det erstatningsansvar, de mente, banken havde.

Det konservative Folkeparti og Venstre rettede derimod skytset direkte mod regeringen. Især Uffe Ellemann-Jensen var omgående særdeles skarp i kritikken, og han mente, at et nærmere studium af den omfangsrige rapport ville vise, at statsministeren havde misinformeret Folketinget. Trods den minimale udsigt til at der kunne samles et flertal bag et mistillidsvorum til regeringen, fortsatte han i de efterfølgende dage angrebene med uformindsket styrke. De kulminerede i en TV-duel på DR1 den 21. januar mellem ham og statsminister Poul Nyrup Rasmussen, hvor Venstres leder bl.a. fremførte det synspunkt, at der burde rejses en rigsretsanklage mod finansminister Mogens Lykketoft, fordi denne ifølge Uffe Ellemann-Jensen havde gjort sig skyldig i magtmisbrug ved at forsøge at påvirke Finanstilsynet og ved på en urimelig måde at presse det færøske landsstyre til at akceptere bankovertagelsen. Den tanke vandt dog ingen tilslutning blandt de borgerlige oppositionspartier, som med nogen undren fulgte venstreformandens vedvarende stormløb. Formålet med hans hårde kritik kunne der dog ikke være tvivl om. Med et valg senest til september skulle regeringens troværdighed i almindelighed og regeringschefens lederevner i særdeleshed undermineres så meget som muligt.

Hans ihærdige anstrengelser – døbt »Notatkrigen« i medierne – gjorde dog ikke noget nævneværdigt indtryk på hverken Socialistisk Folkeparti eller Enhedslisten. Hverken de eller regeringen var reelt interesserede i, at sagen endte med udskrivelse af valg, selvom kredse i Socialdemokratiet ikke ville udelukke den mulighed, hvis regeringen blev presset for hårdt og Venstre fremturede med den skarpe kritik også fra Folketingets talerstol. De to venstrefløjspartier og regeringen forhandlede sig frem til ordlyden af en dagsorden, der skulle afslutte forespørgselsdebatten i Folketinget den 27. januar. Regeringen havde således på forhånd sikret sig et flertal for, at sagen kun ville ende med en mild kritik. Det – og måske truslen om valg – satte en dæmper på intensiteten og dramatikken ved debatten. Den ventede konfrontation mellem den siddende statsminister og den udi egen forhåbning kommende statsminister udeblev nemlig, da Uffe Ellemann-Jensen undlod at tage ordet før til allersidst i debatten og det i en noget mere afdæmpet form.

Den vedtagne dagsorden indeholdt kritik både af den nuværende og den tidligere borgerlige regering, af at skiftende regeringer havde undladt at give det færøske landsstyre rettidig information om alle de oplysninger, som danske regeringer og embedsmænd modtog af Finanstilsynet, af at danske myndigheders håndtering af sagen var mangelfuld og utilfredsstillende og af, at Den danske Bank gav oplysninger til landsstyret, der ikke var dækkende for den faktiske situation, som Færøbanken befandt sig i. Det hed videre i dagsordenen, at Folketinget tog til efterretning, at der iværksattes undersøgelser, der kunne danne grundlag for en vurdering af, om der skulle gøres tjenstligt ansvar gældende over for embedsmænd, samt at Folketinget opfordrede regeringen til at undersøge mulighederne for at gøre krav gældende over for Den danske Bank, at bedre kommunikationen mellem danske og færøske myndigheder og at genforhandle den samlede gældsafvik-

ling, så den skete i et rimeligt forhold til færøsk økonomis bærekraft.

Holmgangen om Færøsagen forhindrede dog ikke, at regeringen kunne indgå et forlig, der også inkluderede Venstre og De konservative Folkeparti, om udmøntningen i konkret lovgivning af den aftale, der i december 1997 var indgået om Vandmiljøplan II til afløsning af planen fra 1987. Forud for dette forlig havde regeringen den 28. januar indgået et forlig med Socialistisk Folkeparti og Enhedslisten om en fordobling af afgiften på sprøjtemidler og om at bruge provenuet til fremme af økologisk jordbrugsdrift. De væsentligste knaster i forhandlingerne om Vandmiljøplan II var, hvordan landbrugets udledning af kvælstof i vandløb og fjorde skulle reduceres, hvor stor reduktionen skulle være, samt om der skulle indføres en kvælstofafgift og hvorledes den i givet fald skulle udformes. Regeringen ønskede en reduktion af landbrugets gødningsforbrug på 15%. Socialistisk Folkeparti ville nedskære med 20%. Det konservative Folkeparti og efterhånden også Venstre var parat til en reduktion, men den skulle være væsentligt mindre. De var fortalere for skovrejsning og etableringen af våde enge, der kunne fungere som naturens egne rensningsanlæg. Medens regeringen støttet af Socialistisk Folkeparti fastholdt, at de landmænd, der overskred gødningsnormerne, skulle have en bøde, var Venstre og de konservative modstandere heraf.

Nøgternt betragtet var Venstres og Det konservative Folkepartis forhandlingsposition ganske svag. Godt nok var regeringen interesseret i, at dette væsentlige miljøspørgsmål blev løst med tilslutning fra et bredt flertal i Folketinget, men den var også ganske på det rene med, at de to borgerlige partier ikke var interesseret i, at et forhandlingssammenbrud resulterede i udskrivelsen af et valg, et valg hvor sloganet kunne blive 'Uffe eller rent vand'. Dertil kom, at Venstres store vælgerfremgang var sket blandt byboerne, som

næppe ville have eller havde den store forståelse for, at partiet snævert varetog landbrugets interesser frem for miljøets, som det blev udtrykt.

Forliget mellem regeringen, Socialistisk Folkeparti, Venstre og Det konservative Folkeparti indeholdt bl.a. bestemmelser om, at landbrugets gødning skulle reduceres med ti procent, at husdyrgødningen skulle udnyttes bedre, at landmænd der gødede for meget skulle betale en bøde, at der etableredes våde enge og plantedes mere skov, at der plantedes efterafgrøder, der opsugede kvælstof, at særligt følsomme drikkevandsområder skulle beskyttes særligt, og at sådanne områder kunne eksproprieres.

Forliget, og Venstres tilslutning til det, blev mødt med endog meget stærk kritik fra landbrugets organisationer og menige landmænd. Landbruget følte sig svigtet af Venstre. En række protestmøder blev afholdt, hvor Venstres politikere måtte forsvare sig. Det gjorde de blandt andet med henvisning til, at indholdet i forliget ville være blevet endnu værre for landbruget, hvis partiet ikke seriøst var gået ind og havde påvirket det endelige resultat. Episoden viste, at de stærke bånd, der traditionelt har været i dansk politik mellem parti og interesseorganisation, er blevet markant svækket. I 1996 havde Socialdemokratiet kappet de formelle bindinger til fagbevægelsen og kooperationen, og nu gennemførte Venstre forhandlinger af indgribende betydning for landbruget, uden at landbrugsorganisationerne var blevet inddraget.

Adskillige gange siden sommeren 1997 – og nu sidst under forhandlingerne om Vandmiljøplan II – havde luften på Christiansborg været tyk af valgrygter. Og hver gang havde de vist sig netop kun at være rygter, måske bevidst sat i omløb for at påvirke en forhandlingssituation. Fordi der så mange gange var blevet råbt, at ulven kom, var det den almindelige opfattelse efter Færøsagen og Vand-

miljøplan II, at nu ville det politiske arbejde endegyldigt blive koncentreret om agitationen og den folkelige debat op til folkeafstemningen om Amsterdam-traktaten den 28. maj. Men endnu en gang blev det demonstreret, at dansk politik ikke lader sig forudsige.

Den 19. februar bad statsministeren i forbindelse med en forespørgselsdebat om den fremtidige trafikbetjening af Bornholm om ordet for at fremsætte en meddelelse af særlig karakter. Han henviste i talen til de positive resultater regeringen havde opnået i de forgangne fem år og påpegede, at der var brug for stabilitet og samarbejdsvilje i Folketinget for at træffe de nødvendige og ansvarlige beslutninger, der kunne fastholde fremgangslinjen, men at samarbejdsviljen næppe længere ville være til stede på denne side af et valg. Frem for at landet i de kommende måneder skulle igennem en lang opslidende valgkamp med risiko for at sætte store dele af det, der var opnået, over styr – gennem mangel på nødvendige beslutninger og dyre løfter fra partierne, der ikke var dækning for – havde han fundet det rigtigst, at vælgerne blev spurgt, om de vil sammensætte et Folketing, der kunne videreføre og sikre den stabile linie, der var lagt i de foregående fem år. Han havde derfor indstillet til Hendes Majestæt Dronningen, at der blev udskrevet nyvalg til Folketinget til afholdelse onsdag den 11. marts. Til sidst oplyste han, at regeringen ikke trådte tilbage i forbindelse med valgets udskrivelse.

Endnu en gang blev landet kastet ud i en meget kort valgkamp og endnu en gang var den væsentligste begrundelse for dens korthed, at den skulle overstås hurtigst muligt. Også Poul Schlüter havde i september 1987 givet den begrundelse. Det er ret beset en mærkværdig holdning, at den i det repræsentative demokrati væsentligste handling – valghandlingen hvor befolkningen har mulighed for at sammensætte den politiske ledelse – bare er noget, der skal overstås! Hvordan skal man

kunne forvente af vælgerne, at de skal have tillid til politikerne og de politiske partier, når de selv demonstrerer, at de ikke tiltror sig selv evnen, viljen og ansvarligheden til at føre en lang, sober og grundig valgkamp, hvor vælgerne har mulighed for at tage stilling til de reelle politiske divergenser på et ædrueligt grundlag. Meget korte valgkampe fremmer den for den demokratiske opdragelse og debat uheldige udvikling, at vælgerne fortrinsvis skal vælge på grundlag af overvejende hurtige, sloganprægede, situations og taktisk bestemte propagandistiske udmeldinger, som er ganske løsrevet fra den politiske og økonomiske virkelighed, hvorunder de skal virkeliggøres.

Udover regeringens erklærede frygt for, at en lang valgkamp ville forhindre de nødvendige beslutninger, f.eks. indgreb til justering af den økonomiske udvikling, skal årsagen til udskrivelsen givetvis også søges i Venstres aktuelle problemer. Dels havde Uffe Ellemann-Jensens aktioner i Færøsagen efter manges mening ikke gavnet hverken ham eller partiet, dels havde deltagelsen i forliget om Vandmiljøplan II som nævnt skabt stærkt røre blandt partiets landbovælgere. Desuden stod Det konservative Folkeparti ikke just stærkt på baggrund af den stadigt ulmende uro i partiet. Det borgerlige regeringsalternativ forekom tilsyneladende regeringen at stå svagere end tidligere. Det har vel også spillet ind, at regeringen ville høste gevinsten af de foregående års økonomiske og beskæftigelsesmæssige forbedringer inden de gode konjunkturer eventuelt vendte. Endelig undgik regeringen ved at tage valget i marts en mindre kontrolabel politisk debat i sommermånederne, ligesom den gennem selve overraskelsen og timingen håbede at kunne vinde initiativet. Nogle af disse argumenter har givetvis været brugt af Socialdemokratiet til at få overtalte Det radikale Venstre, som hidtil havde modsat sig et valg i utide.

At valget vitterligt kom overraskende illustreres af, at den politiker i Danmark, der nok oftest havde forudsagt, at nu ville der komme valg, Uffe Ellemann-Jensen, befandt sig på vej til Paris, da det endelig blev udskrevet. Han returnerede omgående med samme fly til København. En anden nøgleperson, Mimi Jakobsen, som gennem længere tid havde været sygemeldt på grund af følgerne af et bid fra en skovflåt, befandt sig på rekreation i Tunisien. Også hun ilede til København.

11 partier var opstillingsberettiget til valget, to flere end i 1994. Antallet af opstillede kandidater steg fra 940 i 1994 til 1.127. Kvindernes antal steg fra 278 til 311. Det ene af de nye partier var Dansk Folkeparti, som nu skulle søge at gentage successen fra kommunalvalget i november 1997. Optimismen var stor, da et af partiets mærkesager – udlændinge- og flygtningepolitikken – befandt sig højt på den politiske dagsorden. Det andet nye parti var Demokratisk Fornyelse. Det appellerede til den del af befolkningen, som havde stemt nej ved folkeafstemningerne om Maastricht-traktaten og Edinburgh-aftalen. Med udsigt til den nært forestående folkeafstemning om Amsterdam-traktaten og dermed unionsspørgsmålets forventelige inddragelse som et centralt tema i valgkampen, var der også optimisme at spore i dette parti med hensyn til at kunne komme over spærregrænsens to procent.

Selvom holdningen til EU selvfølgelig indgik i valgkampen, blev unionsspørgsmålet ikke særlig centralt. Ja-partierne var ikke overmåde interesserede i at tage diskussionen nu, men henviste til den kommende kampagne op til folkeafstemningen. Heller ikke Socialistisk Folkeparti og Kristeligt Folkeparti var interesserede, da de var splittet i spørgsmålet. Holdningen til EU var altså ikke noget som det store flertal af partier ønskede at gøre til det afgørende moment i vælgernes sammensætning af Folketinget og det på trods af, at bestemmelser truffet i EU har indflydelse på

stort set alle politiske sagsområder i Danmark. Risikoen for, at der ville være en markant forskel på EU-holdningen i Folketinget og holdningen i befolkningen, når folketingsvalget og folkeafstemningen var overstået, bestod stadig.

Da valget ikke blev udskrevet på baggrund af sammenbrudte forhandlinger, var viften af politikområder, der blev inddraget i valgkampen, meget bred. En vis koncentration kunne dog spores om udlændinge, ventelister, ældre, efterløn, miljø, skatter, børnefamilier, beskæftigelsen, uddannelse, kriminalitet, EU samt selvfølgelig den generelle økonomiske politik og holdningen til den offentlige sektors størrelse og rolle. Hvert parti forsøgte naturligvis at tilkæmpe sig mediernes og vælgeres opmærksomhed med lige netop deres mærkesager. Men i det store og hele druknede det i det, der var og vedblev med at være valgets afgørende spørgsmål, nemlig hvem skulle danne regering efter valget. Skulle den socialdemokratisk-radikale regering fortsætte eller skulle Venstre og Det konservative Folkeparti genvinde regeringsmagten? Selvom de to borgerlige partier havde hver deres statsministerkandidat, og ingen af dem på forhånd ville afsløre hvem af dem, der skulle være statsminister i en VK-regering, var det dog indlysende for mediernes, at statsministervalget stod mellem Poul Nyrup Rasmussen og Uffe Ellemann-Jensen. Dækningen af valgkampen fik derfor hurtigt karakter af en præsidentvalgkamp til stor irritation for de øvrige partier. Nu har Danmark som bekendt ikke præsidentialstyre, og vælgerne vælger ikke statsministeren, men repræsentanter til Folketinget. Afgørende ville derfor være hvem af de øvrige partier, der støttede henholdsvis den ene eller den anden regeringsmulighed.

Venstre og Det konservative Folkeparti havde i den forløbne valgperiode stilet efter at kunne tilvejebringe det rene borgerlige flertal, altså et flertal uden midterpartiernes støtte.

Der var ikke tvivl om, at både Dansk Folkeparti og Fremskridtspartiet ville pege på en borgerlig regering. Fremskridtspartiet havde denne gang afstået fra at stille den forhåndsbetingelse, at der skulle være en skriftlig aftale mellem en sådan regering og partiet. Det havde Dansk Folkeparti aldrig krævet. Støtten herfra var derfor sikker, selvom Pia Kjærsgaard dog var fortørnet over, at VK totalt afviste at lade Dansk Folkeparti få indflydelse på en borgerlig regerings udlændingepolitik. De skulle ikke nyde noget af at gentage sidste valgkampes fejltagelse ved *før* valget at vise sig for imødekommende over for »de to fremskridtspartier«, som mange stadig omtalte dem. Sandsynligheden for et flertal for VOKZ-kabinetet – som modstanderne benævnte den mulighed – var dog lille. Et og/ eller to af midterpartierne var ikke til at komme uden om.

Kristeligt Folkeparti havde – belært af erfaringen fra det foregående valg – på forhånd sagt, hvem det ville støtte, nemlig en borgerlig regering under konservativ ledelse. Kristeligt Folkeparti fik i øvrigt hjælp under valgkampen fra en lidt uventet kant. Formanden for De danske Landboforeninger på Sjælland, Lolland-Falster og Møn opfordrede nemlig sine knap 9.000 medlemmer til at stemme på Kristeligt Folkeparti, hvis de var i tvivl om, hvor krydset skulle sættes. Dette var nok ikke sket, hvis partiet ikke havde meldt klart ud, og hvis ikke Venstre havde deltaget i forliget om vandmiljøplanen.

Tilbage stod Centrum-Demokraterne. Partiet havde hele tiden sagt, at det først ville tilkendegive sin holdning, når valget var udskrevet. Den almindelig forventning var dog, at partiet siden dets udtræden af Nyrup Rasmussen regeringen i december 1996 hældede mod den borgerlige lejr. De første meningsmålinger, der blev offentliggjort umiddelbart efter udskrivelsen af valget, viste, at Centrum-Demokraternes mandater kunne blive afgørende for flertalsdannelsen, så deres holdning var

imødeset med stor spænding, og partiet var konstant i mediernes fokus. Bestemt ikke dårligt for et parti, der lå faretruende nær spærregrænsen. Den 24. februar kundgjorde partiet, at det ganske rigtigt ville arbejde for en borgerlig regering, men det var ikke betingelsesløst. Fire betingelser skulle opfyldes: 1. Der måtte ikke pilles ved efterlønnen og dagpengene; 2. ingen stramninger af indrejse-reglerne for flygtninge og indvandrere samt bedre integration; 3. folkeskolen skulle forbedres med flere timer og mere uddannelse til lærerne; 4. et nyt jobfradrag skulle sikre, at de ledige fik bedre mulighed for at komme ind på arbejdsmarkedet. Desuden forventede partiet, at en borgerlig regering ville fjerne lejeværdien for ejerboliger over en fireårig periode, således som Centrum-Demokraterne og den borgerlige fløj var blevet enige om i maj 1997. (Økonomi og Politik nr. 3 1997 side 70). Opfyldtes betingelserne ikke holdt Centrum-Demokraterne en bagdør åben for en støtte til Poul Nyrup Rasmussen. Sammenholdtes disse betingelser med de krav Dansk Folkeparti og Fremskridtspartiet agiterede for, ville en eventuel VK-regering få endog meget vanskelige parlamentariske vilkår at arbejde under. Det undlod regeringspartierne selvfølgelig ikke at gøre opmærksom på.

I den sidste fase af valgkampen pegede de mange meningsmålinger stadig på et tæt opløb, men dog med et borgerligt flertal. Analyser af tidligere valg har imidlertid vist, at mange vælgere først træffer deres beslutning i de allersidste dage af valgkampen. Slutspurten kunne derfor blive afgørende. I en tv-duel mellem de to statsministerkandidater den 8. marts, samt i de to afsluttende partilederdebatter blev boligspørgsmålet trukket ind af regerings- og venstrefløjspartierne som et centralt tema. De fremførte, at de borgerlige partiers ønske om at afskaffe lejeværdien var økonomisk uansvarligt og kun til gavn for de bedst bemidlede samt, at forslaget om at give huslejerne i de private lejeboliger fri ved gen-

udlejning til gengæld ville betyde kraftige huslejestigninger for de mindrebedemidlede. Boligspørgsmålet har altid kunne sætte vælgerkorpset i bevægelse, og det skete tilsyneladende også denne gang. Desuden kom offensiven så sent, at bevægelserne ikke kunne nå at blive opfanget af meningsmålingsinstitutterne inden valgdagen.

Den 11. marts blev en af de mest spændende valgaftener i lange tider. De to blokke stod næsten lige og i prognoserne skiftedes de til at have flertal afhængig af hvilken af tv-stationer seerne fulgte. Først omkring midnat var landsresultatet klart, og det viste, at DR-TV's prognoser havde været bedst, blandt andet fordi denne station ikke på forhånd havde medtaget de nordatlantiske mandater i nogen af blokkene. Med 88 mandater til de partier der støttede regeringen og 87 til de borgerlige partier, blev det netop de nordatlantiske mandater, der kom til at afgøre, hvem der skulle have regeringsmagten. Disse ville først være endeligt fordelt dagen efter. Her viste det sig, at det ene af de to færøske mandater blev flyttet fra den borgerlige lejr til Socialdemokratiet. Den nyvalgte Joannes Eidesgaard erklærede, at han ikke ville modsætte sig dannelsen af en socialdemokratisk ledet regering. Dermed var der ikke et flertal imod regeringen. Da den ikke var trådt tilbage, kunne den fortsætte uden dronningerunde, men med det mindst tænkelige flertal bag sig. De nordatlantiske mandater ville være afgørende for flertalsdannelsen.

Af de 3.993.099 stemmeberettigede deltog 85,9% i valget. Deres fordeling af stemmerne indeholdt et par ganske interessante træk. For det første øgedes antallet af partier i Folketinget fra otte til ti. Ikke siden midten af 1970'erne havde der været så mange partier repræsenteret. Af de opstillede partier var det kun Demokratisk Fornyelse, der ikke klarede spærregrænsen.

Tabel 1. Folketingsvalg 1971-1998. Procent. Mandattal i parentes

	1987	1988	1990	1994	1998
Danmarks kommunistiske Parti	0,9 (0)	0,8 (0)			
Venstresocialisterne	1,4 (0)	0,6 (0)			
Enhedslisten		1,7 (0)	3,1 (6)	2,5 (5)	
Socialistisk Folkeparti	14,6 (27)	13 (24)	8,3 (15)	7,3 (13)	7,5 (13)
Fælles Kurs	2,2 (4)	1,9 (0)	1,8 (0)		
Socialdemokratiet	29,3 (54)	29,8 (55)	37,4 (69)	34,6 (62)	36,0 (63)
I alt venstrefløj	48,4 (85)	46,1 (79)	49,2 (84)	45 (81)	46,2 (81)
Det radikale Venstre	6,2 (11)	5,6 (10)	3,5 (7)	4,6 (8)	3,9 (7)
Kristeligt Folkeparti	2,4 (4)	2 (4)	2,3 (4)	1,8 (0)	2,5 (4)
Centrum-Demokraterne	4,8 (9)	4,7 (9)	5,1 (9)	2,8 (5)	4,3 (8)
Retsforbundet	0,5 (0)		0,5 (0)		
I alt centrum	13,9 (24)	13,1 (23)	11,4 (20)	9,2 (13)	10,7 (19)
Det konservative Folkeparti	20,8 (38)	19,3 (35)	16 (30)	15 (27)	8,9 (16)
Venstre	10,5 (19)	11,8 (22)	15,8 (29)	23,3 (42)	24,0 (42)
Fremskridtspartiet	4,8 (9)	9 (16)	6,4 (12)	6,4 (11)	2,4 (4)
Dansk Folkeparti				7,4 (13)	
I alt højrefløj	36,1 (66)	40,1 (73)	38,2 (71)	44,7 (80)	42,7 (75)
Andre	1,7 (0)	1,4 (0)	1,2 (0)	1 (1)	0,4 (0)
Total	100 (175)	100 (175)	100 (175)	100 (175)	100 (175)
Valgdeltagelse	86,7	85,7	82,8	84,3	86
Vælgertallet (1.000)	3,907	3,912	3,941	3,989	3,997
Fraktioniseringsindex	0,83	0,83	0,79	0,79	0,79
Antal effektive partier	5,82	5,83	4,85	4,76	4,52
Volatilitet	9,08	6,01	14,63	10,69	11,91

Note: 1987: De Grønne 1,3%, Det humanistiske Parti 0,2%, Socialistisk Arbejderparti 1.808 stemmer, Marxistisk-Leninistisk Parti 987 stemmer. 1988: De Grønne 1,4%. 1990: De Grønne 0,9%. 1994: Jacob Haugaard 1%. 1998: Demokratisk Fornyelse 0,3 procent.

Kilde: Den officielle valgstatistik fra Danmarks Statistik.

Endnu en gang havde de danske vælgere demonstreret, at EU-spørgsmålet ikke i sig selv spillede den afgørende rolle, når de skulle stemme ved folketingsvalg. Dansk Folkeparti fik med 13 mandater et landspolitisk genembrud og var sammen med Socialistisk Folkeparti Folketingets fjerdestørste parti. Hovedparten var vundet på bekostning af Fremskridtspartiet. For første gang i dansk valghistorie var det lykkedes en politiker at opnå så mange personlige stemmer, at det rakte til to kredsmandater, nemlig Kirsten Jacobsen, som hermed ene kvinde havde skaffet Fremskridtspartiet repræsentation i Folketinget selvom partiet ikke skulle have klaret spærregrænsen. Endelig lykkedes det for Kristeligt Folkeparti at få et comeback efter fire år uden for Folketinget.

For det andet var den tilbagegang, som midterpartierne i dansk politik havde oplevet siden valget i 1981, vendt til fremgang fra 9,2% af stemmerne i 1994 til 10,7%. Omend fremgangen var beskeden, betød det dog, at de stadig enten samlet eller hver for sig var afgørende for flertalsdannelsen. For det tredje var fremgangen for de borgerlige partier erstattet af en tilbagegang på to procent til i alt 42,7%. Disse to tendenser tilsammen betød, at den strategi, som Venstre og Det konservative Folkeparti – og af dem især Venstre – havde fulgt siden 1993, havde lidt skibbrud. Det var ikke lykkedes for dem at overflødiggøre midterpartierne, og det var ikke lykkedes for dem at skabe en borgerlig samling. Tværtimod. Nu bestod oppositionen til højre for regeringen af hele seks partier, hvis synspunkter på væsentlige områder lå endda meget langt fra hinanden. Da, for det fjerde, Socialdemokratiet havde kunnet notere en fremgang i stedet for den forventede tilbagegang, og Socialistisk Folkeparti og Enhedslisten stort set havde holdt stillingen, og altså ikke var blevet straffet for deres deltagelse i forlig med regeringen, var det den almindelige vurdering, at regeringen ville holde et godt stykke ind i valgperioden – hvis ellers regeringspartier-

ne kunne enes indbyrdes og støtten fra det færøske mandat kunne fastholdes.

Den 23. marts præsenterede statsminister Poul Nyrup Rasmussen den nye regering. Han – og Marianne Jelved – havde som det fremgår af nedenstående ministerliste foretaget en ganske omfattende rokade. Her skal blot nævnes, at Ole Vig Jensen (RV), Ebbe Lundgaard (RV), Jytte Hilden (SD), Ole Løvig Simonsen (SD), Bjørn Westh (SD), og Birte Weiss (SD) forlod regeringen. Sidstnævnte for – det var i hvert fald planen – at blive valgt som formand for Folketinget. De erstattedes af Ove Hygum (SD), Sonja Mikkelsen (SD), Elsebeth Gerner Nielsen (RV) og Margrethe Vestager (RV), som alle blev ministre for første gang, medens Ole Stavad (SD) og Pia Gjellerup (SD) igen blev betroet et ministerium.

Regeringen Nyrup Rasmussen IV

(Socialdemokratiet og Det radikale Venstre)

Fra 23. marts 1998.

Statsminister: *Poul Nyrup Rasmussen* (S)

Økonomiminister og minister for nordisk samarbejde: *Marianne Jelved* (RV)

Finansminister: *Mogens Lykketoft* (S)

Udenrigsminister: *Niels Helveg Petersen* (RV)

Miljø- og Energiminister: *Svend Auken* (S)

Minister for udviklingsbistand: *Poul Nielson* (S)

Indenrigsminister: *Thorkild Simonsen* (SD)

Bolig- og byminister: *Jytte Andersen* (S)

Forsvarsminister: *Hans Hækkerup* (S)

Forskningsminister: *Jan Trøjborg* (S)

Socialminister: *Karen Jespersen* (S)

Justitsminister: *Frank Jensen* (S)

Fødevareminister: *Henrik Dam Kristensen* (S)

Sundhedsminister: *Carsten Koch* (S)

Skatteminister: *Ole Stavad* (S)

Erhvervsminister: *Pia Gjellerup* (SD)

Trafikminister: *Sonja Mikkelsen* (SD)

Kulturminister: *Elsebeth Gerner Nielsen* (RV)

Undervisningsminister og kirkeminister:

Margrethe Vestager (RV)

Arbejdsminister: *Ove Hygum* (SD)

Folketingets formand Erling Olsen opstillede ikke til valget. Derfor skulle der vælges ny

formand. Den post var som sagt tiltænkt Birte Weiss. Den 18. marts var der blevet udskrevet valg på Færøerne. Joannes Eidesgaard havde under valgkampen lovet sine vælgere, at han ikke ville blande sig i dansk indenrigspolitik. Det meddelte han den socialdemokratiske ledelse efter den nye regerings udnævnelse. Hvis det andet færøske folketingsmedlem Óli Breckmann, som var tilknyttet Det konservative Folkepartis folketingsgruppe, ikke gjorde tilsvarende stod stemmerne lige mellem Birte Weiss og Ivar Hansen fra Venstre. Da Folketinget konstituerede sig den 26. marts under ledelse af det medlem, der havde den højeste ancienitet, Ivar Hansen, viste afstemningen om formandsposten 87-87. Derefter var det Ivar Hansen, der ved lodtrækningen trak Ivar Hansens navn op af den antikke kinesiske krukke. En usædvanlig måde at blive valgt på til det parlamentariske demokrati's højeste embede – og en påmindelse til regeringen om dens usikre parlamentariske basis.

Det var da også den erkendelse, der prægede statsministerens åbningstale. På nær en klar anbefaling af et ja ved den kommende folkeafstemning blev den nye regerings politiske mål præsenteret i brede vendinger og ledsaget af ønsket om, at de kunne gennemføres i et bredt samarbejde. Den efterfølgende åbningsdebat var, når de rituelle retoriske angreb blev skrællet fra, meget stilfærdig. Det var som om partierne skulle have luft for deres frustration eller glæde over valgresultatet, men iøvrigt trængte til at orientere sig oven på de væsentlige forandringer, det havde tilvejebragt i det politiske landskab.

En af disse forandringer var Venstres formandsskifte. I erkendelse af at den strategiske linie, han havde fulgt i opposition, ikke var lykkedes og ikke havde udsigt til at lykkes inden for en rimelig tidshorisont, tog Venstres formand siden 1984 Uffe Ellemann-Jensen konsekvensen. Han meddelte den 17. marts, at han trak sig som formand for parti-

et. At næstformanden Anders Fogh Rasmussen var selvskreven som hans afløser, var der ingen tvivl om. Derimod meldte der sig tre kandidater til næstformandsposten. Afgørelsen faldt på et ekstraordinært landsmøde den 18. april. Men der skulle to valgrunder til. I første runde fik den 33-årige amtsborgmester i Frederiksborg amt Lars Løkke Rasmussen 302 stemmer, Eva Kjer Hansen 165 og Peter Brixtofte 153. Da ingen af kandidaterne havde opnået mere end halvdelen af stemmerne måtte der endnu en afstemning til. Her modtog Lars Løkke Rasmussen 375 stemmer mod Eva Kjer Hansens 232. Det var dermed den nye generation af venstrepolitikere, der løb af med sejren. Landsmødet tog en bevæget afsked med den karismatiske formand, som havde formået at føre Venstres omstilling fra et landboparti til et byparti til ende og undervejs havde øget partiets vælgertilslutning fra 12% i 1984 til 24% i 1998. I sin tiltrædelsestale signalerede Anders Fogh Rasmussen klart et ønske om at etablere et samarbejde med regeringen, og i udtalelser tilkendegav han, at Venstre ville arbejde for en genskabelse af Firkløveret. Strategiskiftet var tydeligt.

En anden væsentlig forandring var lederskiftet i Det konservative Folkeparti, som foregik under anderledes dramatiske former end Venstres. Siden Hans Engells afgang som leder af partiet på grund af hans spritkørsel og Per Stig Møllers overtagelse af ledelsen (se Økonomi og Politik nr. 3 1997 side 64 ff.) havde uroen ulmet i partiet. Få dage før valgets udskrivelse, følte den tidligere minister og formand for partiets landsorganisation Torben Rechendorff sig foranlediget til den 15. februar i medierne at opfordre kritikerne af den nuværende ledelse til enten at stå frem eller at indstille deres kritik af den ét år gamle aftale om ledelsesforholdene, som folketingsgruppen enstemmigt havde vedtaget. Et parti i splid med sig selv var bestemt ikke det bedste grundlag at gå til valg på, og konsekvenserne udeblev da heller ikke. Med et tab på

11 mandater blev valget et sviende nederlag for de konservative.

Når et splittet parti lider nederlag både på vælgerarenaen og parlamentsarenaen – det forventede regeringsskifte med konservativ deltagelse udeblev – er alle betingelser til stede for opgør. Og det kom. Den 17. marts signalerede Hans Engell i et tv-interview, at han var klar til at blive formand for partiet igen, hvis Per Stig Møller trak sig, ligesom han konsekvent undlod at bakke op om partilederen. Dette blev han skarpt bebrejdet for af blandt andet folketingsgruppens næstformand Pernille Sams. Blandt Per Stig Møllers støtter blev interviewet opfattet som en krigserklæring og et bevis på Engell-fløjens bevidste forsøg på at destabilisere partilederen. Dele af baglandet gav udtryk for den samme opfattelse, andre ikke. Den fornyede splittelse kulminerede, da Per Stig Møller den 19. marts meddelte, at han trak sig som politisk leder og pegede på Pia Christmas-Møller som sin afløser. Han opfordrede Hans Engell til at trække sig fra posten som gruppeformand, således at hovedkombattanterne ikke længere stod i vejen for genskabelsen af den nødvendige arbejdsro i partiet. Dermed var Hans Engell sat skakmat. På gruppemødet den 20. marts blev Pia Christmas-Møller valgt som politisk leder og politisk ordfører, medens Helge Adam Møller blev valgt som gruppeformand med ti stemmer mod seks til Hans Engell. Han havde altså ikke trukket sig frivilligt. Han blev heller ikke valgt som en af folketingsgruppens repræsentanter i hovedbestyrelsen. Han gav efterfølgende udtryk for, at Per Stig Møllers afgang ikke havde behøvet at være en »pakkeløsning«. Kredsen omkring ham fandt, at manøvren var et komplot. Bitterheden var stor. Da det for offentligheden stod meget uklart, hvori den politiske uenighed bestod, kunne begivenhederne kun tolkes som et bittert personopgør. Og det var ikke afsluttet endnu.

Tilbage stod nemlig spørgsmålet om hvem der skulle være formand for landsorganisationen. Den post havde Per Stig Møller ikke trukket sig fra, hvad Engell-fløjen fandt ganske uacceptabelt. Derpå meddelte både han og Hans Engell den 23. marts, at ingen af dem var formandskandidater. På et hovedbestyrelsesmøde den 24. marts nedsattes et udvalg, der skulle finde egnede emner til posten. På dette møde blev generalsekretær Peter Sterup – en af Engells støtter – iøvrigt bedt om at forlade posten. Han erstattedes den 29. maj af Jan Høgskilde.

Den nye ledelse havde i et forsøg på at lægge låg på uroen tilstræbt at fordele ordførerskaber m.v. nogenlunde ligeligt mellem de forskellige fløje, en fordeling som lettedes mærkbart af, at der nu ikke var så mange at fordele dem mellem. Alligevel dukkede skærmydslerne op et par gange hen over sommeren. Sidst i juli opfordrede Pia Christmas-Møller i en pressemeddelelse Hans Engell til at stille op som partiets spidskandidat til Europa-parlamentsvalget i 1999. En noget usædvanlig fremgangsmåde. Opfordringen kunne, hvis man var meget venlig, tolkes som en slags anerkendelse, men den kunne også ses som et ønske om, at han forlod dansk politik. Den sidste tolkning var nok nærmere sandheden. Han takkede pænt, men bestemt nej tak. Folketingsmedlemmerne Lene Espersen og Jens Heimbürger, begge anset som Engell-støtter, spillede i Berlingske Tidende ud med et krav til ledelsen om en mere markant politisk profil. Udspillet var angiveligt ment som et oplæg til en politisk debat, men blev alligevel set som bidrag til magtkampen. Der var også en debat om, hvorvidt Pia Christmas Møller skulle kandidere til formandsposten. Da hun den 31. juli offentligt tilkendegav, at hun stillede sig til rådighed, mødte det modstand fra dele af baglandet.

Der var således lagt op til endnu en holmgang, når folketingsgruppen skulle afholde sommergruppemøde. Partiets nestor Poul

Schlüter mente det nødvendigt at gå i medierne for at mane til ro, sammenhold og 100% opbakning bag ledelsen. Men inden mødet tog udviklingen en overraskende vending. Hans Engell meddelte den 15. august, at han ikke ville genopstille til næste folketingsvalg. Dernæst kunne Pia Christmas-Møller på selve mødet den 22. august fortælle, at tidligere koncernchef for ISS og bestyrelsesformand for A/S Storebælt Poul Andreasen havde indvilget i at opstille til posten som formand for landsorganisationen. Dette kandidatur vandt fuld tilslutning i gruppen. Det konservative Folkeparti forsøgte dermed at løse den langvarige personstrid med en opdeling af ledelsen. Pia Christmas-Møller skulle som folkevalgt parlamentariker tage sig af det politiske, medens den af medlemsorganisationen valgte formand skulle tage sig af det organisatoriske, en konstruktion som partiet tidligere i historien havde haft held med.

Med folketingsvalget, regeringsdannelsen og partilederskiftene bag sig var det folkeafstemningen om Amsterdam-traktaten, som politikerne skulle koncentrere sig om. Troede de. Men den 27. april udbrød der storkonflikt på arbejdsmarkedet, den første siden 1985. Den 24. april viste resultatet af urafstemningen, at det af LO-ledelsen anbefalede mæglingsforslag var blevet forkastet af medlemmerne. En gevaldig begmand til LO's ledelse. Ud af de 15 forbund, der stemte om mæglingsforslaget, var der ja-flertal hos de ni. Men i de fire største forbund, Metal, SiD, Kvindeligt Arbejderforbund, og Træ-Industri-Byg var der et flertal imod, og det gjorde udslaget. 47% havde deltaget i urafstemningen, hvilket var usædvanligt mange, og af dem stemte 56% nej. Da regeringen ikke ville gribe ind for at forhindre konflikten i at bryde ud, blev landet delvist sat i stå fra den 27. april. En hamstringsbølge skyllede hen over landet, som stod hungersnøden for døren. Gær blev den mest eftertragtede handelsvare!

Da forhandlinger mellem Dansk Arbejdsgiverforening og LO ikke førte til enighed, besluttede regeringen den 6. maj at gribe ind, og dagen efter blev den lovgivning, der ophøjede mæglingsforslaget – med visse ændringer – til lov hastebehandlet i Folketinget. Kun Socialistisk Folkeparti og Enhedslisten var imod indgrebet. Indgrebet indebar blandt andet, at der på grundlag af mæglingsforslaget blev tilføjet en ekstra feriedag til alle, der havde været i beskæftigelse i mindst ni måneder, at der blev tilføjet tre omsorgsdage for familier med børn under 14 år, hvis den ansatte havde været i beskæftigelse i 6 måneder, at arbejdsgivernes pensionsbidrag kun steg med 0,5% og ikke 0,9%, og at den sygeskat på 325 kroner per medarbejder om året, som virksomhederne betalte, fjernedes fra 1999. Trods nogen muggen i gelederne blev indgrebet ikke mødt med demonstrationer af betydning. Men konflikten havde afsløret en afstand mellem top og bund i fagbevægelsen som nok kunne give anledning til selvransagelse.

Og så kunne politikerne igen rette blikket mod folkeafstemningen om Amsterdam-traktaten. Det kunne de gøre med vished for, at det danske medlemskab af EU på ingen måde stred mod Grundloven. Det havde Højesteret fastslået den 6. april i den dom retten afsagde i sagen mod statsminister Poul Nyrup Rasmussen, som en gruppe borgere havde rejst mod ham for at have forbrudt sig mod grundloven.

Ja-siden var repræsenteret af Socialdemokratiet, Det radikale Venstre, Centrum-Demokraterne, Det konservative Folkeparti, Venstre og Kristeligt Folkeparti, som dog holdt en lav profil, da næsten halvdelen af partiets medlemmer var imod. En nye ja-organisation var kommet til siden sidst. »Nyt Europa«, var blevet dannet den 28. januar 1998 på initiativ af personer fra ja-fløjen i Socialistisk Folkeparti med Steen Gade i spidsen. Organisationens var tværpolitisk og grundholdnin-

gen var, at EU var, hvad man gjorde det til. Organisationen ville igangsætte en langsigtet diskussion i Danmark, hvor man ud fra grønne, sociale lighedsbetragtninger og demokratiske grundsynspunkter går ind for at bruge EU til fremme af disse værdier. De anbefalede et ja, da de fandt at Amsterdam-traktaten trods dens mangler var bedre end Maastricht-traktaten. Ja-sidens vigtigste grunde kan med lidt tillem্পninger sammenfattes til, at traktaten var en forudsætning for at EU's udvidelse mod øst kunne begynde, at traktaten var bedre end den foregående, og at de fire danske forbehold stod uantastet og kun kunne ændres ved en ny folkeafstemning. Desuden slog de på usikkerheden med hensyn til, hvad Danmark skulle gøre, hvis det blev et nej. En genforhandling af traktaten anså de for at være komplet umulig.

Nej-siden var repræsenteret af Enhedslisten, Socialistisk Folkeparti, Dansk Folkeparti, Fremskridtspartiet, Folkebevægelsen mod EF-Unionen, og JuniBevægelsen. Også på den side var der kommet en ny organisation »Nationernes Europa, EF-tilhængere imod mere Union«, som var dannet for at give moderate skeptikere på den brede politiske midte et ståsted. Nej-sidens væsentligst argumenter er vanskeligere at sammenfatte, da de i deres anbefaling af et nej gav vidt forskellige begrundelser for det samme standpunkt. De temaer, de især slog på, var et stop til unionsudviklingen og afgivelsen af dansk selvbestemmelsesret, udmeldelse af Schengen-aftalen, østudvidelsen og miljø. Men medens f.eks. Enhedslistens modstand mod Schengen-aftalen var begrundet med, at det ville forringe flygtningenes vilkår alvorligt, var Dansk Folkeparti af den stik modsatte opfattelse.

Modstanderne mente, at en genforhandling af traktaten var en realistisk mulighed, ja en nødvendighed for de øvrige EU-lande, hvis Danmark stemte nej. Holger K. Nielsen opstillede fire punkter, der kunne indgå et dansk

oplæg til en sådan genforhandling: bedre demokratiregler, alle de østlande, der gerne ville med, skulle have mulighed for det, et bedre miljøafsnit og udmeldelse af Schengensamarbejdet. Disse punkter blev imidlertid pure afvist af statsministeren som værende useriøse, luftige og derfor unfair at inddrage i kampagnen.

Den kom således i al væsentlighed til at ligne de foregående i 1992 og 1993. Det teknisk yderst komplicerede stof blev præsenteret for vælgerne i en nødvendig forsimplet form. Der syntes heller ikke at være nogen udvikling i grundholdningerne hos vælgerne. Meningsmålingerne viste, at de vigtigste begrundelser for at stemme ja stadig var, at Danmark ville blive isoleret ved et nej og at samarbejde var godt, medens begrundelserne for at stemme nej stadig var, at traktaten gav mere union, og at Danmark ikke skulle afgive mere suverænitet. Målingerne viste også, at ja-siden havde et flertal hele vejen gennem kampagnen.

Den 28. maj afgav 76,2% af vælgerne deres stemme, hvilket var 10,3 procentpoint lavere end valgdeltagelsen ved folkeafstemningen den 18. maj 1993 og 9,7 procentpoint lavere end ved folketingsvalget. Ja-stemmerne udgjorde 55,1% af de gyldige stemmer (1993: 56,7%), nej-stemmerne udgjorde 44,9% (1993: 43,3%). Opgøres resultatet udfra antallet af samtlige stemmeberettigede udgjorde Ja-stemmerne 41,2% og Nej-stemmerne 33,6%. På det aggregerede niveau var resultatet udtryk for en høj grad af stabilitet. Der var stadig et meget stort mindretal, som var imod unionsudviklingen, fordelingen af ja og nej stemmer i partierne var kun ændret marginalt, den geografiske udligning var fortsat, og der var stadig stor forskel på EU-holdningen i Folketinget og i befolkningen. Grundige analyser af de vælgerbevægelser, der skjulte sig under overfladen, vil givetvis revidere dette billede af stabilitet og vise, at der

alligevel var sket noget med danskernes holdninger til EU.

Ja-partierne var henrykte for resultatet, men erkendte samtidig, at der måtte tages hensyn til det store mindretal. Nej-siden var skuffede, men fandt tilstrækkelig opbakning i resultatet til fortsat at ville arbejde mod unionen. EU ville med andre ord fortsat være et vigtigt stridspunkt i dansk politik.

Det havde det så sandelig været i Socialistisk Folkeparti. Udfaldet af folkeafstemningen hjalp paradoksalt nok med til, at partiets landsmøde den 30.-31. maj kunne blive »Det store Forsoningsmøde«. Partiformanden kunne nu sige, at traktaten ville blive vedtaget, og det måtte partiet så arbejde ud fra på en offensiv og fremadrettet måde. Om det kunne de to fløje forenes. Det må ses som en imødekommelse af ja-fløjen, at det besluttedes at opstille kandidaterne til Europa-parlamentsvalget på en sideordnet liste fremfor som det ellers var sædvane på en partiliste. Derimod satte nej-fløjen sig på begge næstformandsposterne. Som slutsten på forsoningen vedtog landsmødet enstemmigt partiets nye EU-program. Divergenserne i holdningen til EU bestod dog stadig.

Ikke så snart var folkeafstemningen afholdt før den økonomiske virkelighed trængte sig på. Den 2. juni fremlagde regeringen et omfattende forslag, »Pinsepakken«, til en økonomisk stramning i form af omfattende skatteomlægninger for at dæmpe det stigende private forbrug, lette presset på betalingsbalancen og stoppe husprisernes himmelflugt. Ingen af de mulige forligspartnere afviste umiddelbart at forhandle om forslaget. I de følgende par uger gennemførtes intense og teknisk kompliceret forhandlinger, alt på baggrund af en lind strøm af beregninger, som hver især viste hvorledes lige præcis denne eller hin samfundsgruppe ville blive ramt af indgrebet. Især husejernes situation var i fokus, fordi forslaget blandt andet inde-

holdt en nedsættelse af værdien af rentefradraget fra 46% til 32%.

Det politisk interessante var, at forhandlingerne om Pinsepakken var den første afprøvning af, hvor regeringens flertalsmuligheder lå, og hvem den selv ville vælge at basere et så omfattende økonomisk indgreb på. I den forbindelse var det væsentligt, at Enhedslistens bestyrelse, som tidligere havde blokeret for folketingsgruppens indgåelse af forlig, den 6. juni gav gruppen mandat til at slutte et forlig på grundlag af forslaget, hvis 1. skatteomlægningen sikrede de lavestlønnede og folk på overførselsindkomst en reel samlet lettelse betalt af de højeste indkomster; 2. de grønne afgifter var sociale og fremmede miljøomstilling samt 3. at erhvervslivet og aktieejere betalte et større provenu.

Dernæst var det væsentligt, at det den 10. juni lykkedes regeringen efter 12 timers uafbrudte forhandlinger at indgå et forlig med det færøske landsstyre om banksagen og om vilkårene for en afvikling af den store statsgæld til Danmark. Forliget betød, at de to færøske mandater ikke ville bruge deres stemme i forbindelse med Pinsepakken. Vejen var hermed banet for, at regeringen, hvis den ville, havde en reel mulighed for at slutte forlig alene med venstrefløjen. Og det var hvad den gjorde den 17. juni.

I politisk henseende var forliget bemærkelsesværdigt i den forstand, at venstrefløjspartierne nu deltog i et fire-årigt forlig om skatten. De var begejstrede og regeringen tilfreds. Fortørrelsen over regeringens valg af forligspartnere var stor blandt de borgerlige partier, som mente, at den dermed havde lagt gift ud for efterårets forhandlinger blandt andet om en arbejdsmarkedsreform og om finansloven. Imidlertid var regeringens flertal kun sikret i denne sag. Den kunne ikke regne med, at de færøske mandater også fremover ville undlade at blande sig i dansk indenrigspolitik. Godt nok havde Mimi Jakobsen den

17. april sagt, at Centrum-Demokraterne ikke ville vælte regeringen, hvis den blev udsat for en urimelig afpresning fra den kant. Men partiet kunne vel ikke i længden holde til at være sikkerhedsnet under regeringen, hvis færingerne gentagne gange valgte at udnytte deres nøgleposition.

En sidste sag fandt sin afgørelse inden Folketinget tog på sommerferie. Men det var ikke sket uden en vis dramatik og nervekrig. Regeringen havde i januar indledt forhandlinger med partierne om nye og strammere udlændinge- og integrationslove. Disse forhandlinger var ikke blevet tilendebragt, da folketingsvalget blev udskrevet. Da de blev genoptaget efter valget lykkedes det at indgå et forlig med Venstre og Det konservative Folkeparti. Dette forlig kom imidlertid i fare på grund af uenighed i regeringen. Da aftalen skulle endeligt konfirmeres den 18. juni af den radikale folketingsgruppe, kunne den ikke akceptere, at der var en passus om, at ansøgere til familiesammenføring foruden orden i økonomien også skulle have en passende bolig. De radikales flygtningeordfører Henrik Svane hævdede, at indenrigsminister Thorkild Simonsen havde indgået en aftale med Venste og de konservative om ændrin-

gen i regeringens lovforslag uden at have opnået tilslutning fra de radikale. Dette benægtede indenrigsministeren, såvel som Venstres og de konservatives forhandlere. De var stærkt fortørnede, talte om en parlamentarisk krise, og de ville ikke garantere at stemme for lovene, hvis denne passus blev strøget. Problemet var så alvorligt, at det blev drøftet mellem de to regeringspartiers ledere. Udfaldet blev, at betingelsen om en passende bolig blev fjernet. Hermed hang flygtningepakken i luften. Venstre og de konservative ville ikke røbe, hvorledes de ville stemme den 26. juni. Regeringen skulle holdes på pinebænken. Det viste sig, at de stemte for udlændingeloven og undlod at stemme til integrationsloven, som derfor blev vedtaget alene med regeringspartiernes og Centrum-Demokraternes stemmer.

Status for regeringen måtte være, at dens parlamentariske situation stadig var meget usikker, men at den med vedtagelsen af Pinsepakken og Flygtningepakken trods alt havde fået demonstreret, at den havde reelle forhandlingsmuligheder til begge side i Folketinget, og at den var villig til at udnytte begge muligheder.

Manuskriptet afsluttet den 28. august 1998